

A könyvtárosegyesület XV. vándorgyűlése

1983. augusztus 25-e és 27-e között zajlott le Győrött az egyesület Győr-Sopron megyei szervezetének rendezésében, csaknem nyolcszáz résztvevővel a XV. vándorgyűlés, melynek témája *A könyvtár és olvasója* volt.

A plenáris ülésen *Háry Béla*, az MSZMP Győr-Sopron megyei bizottságának első titkára köszöntötte a megjelenteket, és megemlékezett arról, hogy a megye a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1978. évi soproni vándorgyűlése után immár második alkalommal nyújt otthont a könyvtárosok e fontos tanácskozásának. Röviden szólt a megye gazdasági, társadalmi és kulturális életéről, feladatairól, majd eredményes munkát kívánt a fórumnak. Ezt követően *Rátkai Ferenc* művelődési miniszter-helyettes tartott bevezető előadást. (Szövegét a *Könyvtáros* olvasói teljes terjedelmében megtalálhatják lapunk következő oldalain.).

A továbbiakban *Szabolcsi Miklós* akadémikus, az Országos Pedagógiai Intézet főigazgatója *Könyvtár és iskola, Szenté Ferenc*, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatója *A könyvtárak feladatai és lehetőségei az olvasóvá nevelésben*, valamint *Sándor György*, a Magyar Televízió műsorigazgatója *A tömegkommunikáció szerepe a könyvtár és használók kapcsolatában* címmel tartott előadást. (A két utóbbit szintén közöljük lapunkban.)

A vándorgyűlés másnapján öt szekcióban folytatódott a munka. A *műszaki és a társadalomtudományi könyvtárosi* szekciók közös rendezésében a résztvevők a *felsőoktatási intézményekben folyó könyvtárhasználatra nevelés* problémakörét vitatták meg. A több mint 150 résztvevő meghallgatta *dr. Németh Zsófia*, a szegedi József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője, valamint *Timon László*, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának főmunkatársa vitaindító előadását, amelyekben a szer-

zők saját tapasztalataikat elemezték, majd ezekből általánosítható következtetéseket vontak le. A vitaindító előadások és a hozzászólások alapján megállapítható, hogy a könyvtár- és információhasználatra nevelés a felsőoktatásban szükséges, az ilyen irányú oktatás elrendelése hasznos volt, de javítani, korszerűsíteni kell az oktatás színvonalát, bővíteni a lehetőségeket. Különösen fontos ez abból a szempontból, hogy gyakorlatilag ez az utolsó alkalom a tanulóifjúság iskolai keretek között történő olvasóvá nevelésére, információhasználatra való oktatására. Célszerű volna az ezzel kapcsolatos 1966. évi rendelet szigorítása: azaz az oktatás általánossá tétele minden felsőoktatási intézményben. Az oktatási formák egyébként igen változatosak, egységesen kialakult módszerek még nincsenek, de mind a hazai tapasztalatok, mind a külföldi példák az egyéni foglalkozások fontosságát, szerepének növekedését mutatják.

A vitában problémaként vetődött fel az oktatás időpontjának megválasztása. A tapasztalatok azt mutatják, hogy célszerű, ha ez két részre bontva történik: az egyetemi évek kezdetén és a szakdolgozatírás megkezdése előtt vagy legalábbis vele egyidőben. Ehhez természetesen megfelelő időre és körülményekre van szükség. Az oktatás tartalmának korszerűsítése során a helyes arányok kialakítására kell törekedni, hiszen nem könyvtárkezelőket, könyvtárosokat kell nevelnünk, hanem az ismeretekből csak annyit és olyan mélységig szabad oktatni, amennyi a felhasználók számára feltétlenül szükséges. Semmiképpen sem elegendő azonban egy-egy szakterület forrásismeretének oktatása, hanem a hallgatókat meg kell ismertetni a legfontosabb információs szolgáltatásokkal (magától értetődően azok korszerű, például számítógépes formáival), valamint a legfontosabb hazai információs intézmények, könyvtárak tevékenységével. Mivel a tapasza-

latok arra utalnak, hogy a hallgatók ilyen irányú előképzettsége igen eltérő, s gyakran teljes tájékozatlanságot árulnak el – bár kedvező tapasztalatok is vannak –, javítani kell a könyvtárhasználói ismeretek oktatását a középiskolákban: ennek az eddigieknél szervezettebbé, rendszeresebbé és magasabb színvonalúvá kell válnia.

Az oktatásban használatos segédkönyvek nagyobb része régi, tartalmuk nem elég korszerű, de vannak még jól használhatók is közöttük, ezek egy részét azonban a Tankönyvkiadó kicserélte, mivel nem keltek el. A korszerű segédkönyvek kiadása mellett szükség volna olyan bibliográfia összeállítására is, amely a felsőoktatási intézményekben használható, a témával kapcsolatos jegyzetekről, kiadványokról tájékoztatna.

A szekcióülés megállapította, hogy a könyvtár- és információhasználatra nevelés nem kizárólag az oktatási intézmények könyvtárainak feladata, hanem minden olyan könyvtáré, felsőoktatási intézményé, amelyet egyetemi, főiskolai hallgatók látogatnak. Sajnálatos tény, hogy az oktatás eredményét tükröző visszajelzések – mind az egyetemi évek alatt, mind a már végzett és dolgozó szakemberek tekintetében – általában kedvezőtlen képet mutatnak. Ez is megerősíti azt a megállapítást, hogy korszerűsíteni kell a felkészítési formákat, módszereket és eszközöket, és további erőfeszítésket kell tenni – bár erről a szekcióülésen kevés szó esett – a már kész szakemberek olvasóvá, illetve információhasználóvá nevelésére. Mindezen feladatok megvalósítása nem tűr halasztást, mivel gazdasági, társadalmi haladásunk egyik fontos feltételéről van szó.

A könyvtárhasználatra nevelés és a tájékozási szokások kialakítása az alsó- és középfokú oktatásban című témát vitatta meg a *gyermek- és az ifjúsági könyvtáros szekciók* közös rendezvénye. A szekcióülés számba vette, hogy mi történt az új tantervek életbelépése óta, mi valósult meg a tantervekben foglalt lehetőségekből napjainkig az általános és a középiskolákban, a szakmunkásképzőkben, mit tudnak az iskolai könyvtárak vállalni a feladatokból jelenlegi körülményeik között, mit a különböző típusú és nagyságú közművelődési könyvtárak, s vannak-e már általánosítható tapasztalatok, módszerek. A bevezető előadásokban Nagy Attila, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezető-helyettese *a család és az iskolán kívüli intézmények felelőségét és lehetőségeit* vizsgálta, Bernáth József,

a pécsi Janus Pannonius Egyetem Főiskolai Kar neveléstudományi tanszékének adjunktusa pedig felmérésekre támaszkodó elemzésében kimutatta, *milyen kevéssé készítik fel a pedagógusképző intézetek hallgatóikat arra, hogy majd maguk is tudjanak olvasókat nevelni, könyvtárhasználati ismereteket oktatni.* Megállapítható, hogy a legutóbbi öt évben – néhány kivételnek számító próbálkozást leszámítva – e téren visszafelődés tapasztalható. Éppen ezért a szekció álláspontja szerint az egyesület forduljon javaslattal a Művelődési Minisztérium érdekelt főosztályához, hogy a képzőintézmények új tantervébe nagyobb óraszámban és megfelelő tartalommal kerüljön be a gyermek- és az ifjúsági irodalom ismerete, valamint a könyvtárhasználati ismeretek oktatásának módszertana.

A szekcióülés vitájában megfogalmazódott az az igény is, hogy mind az egyetemi, mind a főiskolai könyvtárosképzésbe olyan tantárgyat kellene beiktatni, amely segítséget nyújtana az egyénekkel és a csoportokkal történő foglalkozáshoz, az olvasóvá neveléshez, a személyiségfejlesztéshez, felkészítené a hallgatókat a kapcsolatteremtésre. Szükség volna arra is, hogy mind a pedagógusi, mind a könyvtárosi továbbképzésben a jelenleginél nagyobb teret kapjanak e problémakör elméleti és gyakorlati kérdései, s e tekintetben az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az OSZK KMK, a megyei pedagógiai intézetek s a hálózati központok sokkal többet tehetnének. Az új tantervek kedvezőbb lehetőséget teremtenek a könyvtárhasználóvá, olvasóvá neveléshez, azonban a gyakorlat azt mutatja, hogy mind a mai napig nem sikerült viszonylag egységes oktatási tematikát kialakítani sem az általános, sem a középiskolákban. Sajnálatos módon a már meglévő segédkönyvek sem jutnak el a pedagógusokhoz, könyvtárosokhoz. A tankönyvek felülvizsgálatával együtt szükség volna a könyvtárhasználati ismeretek fejezeteinek egymáshoz igazítására, az életkori sajátosságok és az ismeretek belső logikájának figyelembevételével. Tekintettel e feladat fontosságára az egyesület gyermek- és ifjúsági könyvtárosi szekciói munkaközösséget kívánnak alakítani, amely elősegítené e feladat megvalósítását. A felsoroltak végrehajtása biztosítéka lehetne annak, hogy ez az egyformán nevelési és oktatási munka folyamatos rendszert, és végső soron hatékony gyakorlatot alkosson, hozzájáruljon legalább a meglévő feltételek kamatoztatásához, s mindezzel olyan segítséget nyújt-

Háry Béla, az MSZMP Győr-Sopron megyei bizottságának első titkára megnyitja a tanácskozást (Buza Katalin felvétele)

son az olvasáspedagógiai tevékenységhez, hogy a különböző helyeken működő és eltérő nagyságrendű iskolák tanulói is megszerezhesék azokat az alapvető ismereteket e téren, amelyek a továbbjutás megközelítőleg egyenlő esélyeit megteremtik.

A vándorgyűlés fő témájának zenei könyvtári vonatkozásait vitatták meg a résztvevők a *zenei könyvtárosi szekció és az audiovizuális bizottság* közösen szervezett szekcióülésén. Bevezetesként bemutatták a *Kokas Klára* foglalkozásáról *Zene és mozgás* címmel készült, videokazettás felvételt, melyet az Országos Oktatástechnikai Központ munkatársai rögzítettek. Ezt követően *Ittész Mihály* főiskolai docens, a kecskeméti Kodály Intézet igazgatója tartotta meg *Mit várok a könyvtártól? Mit várnak a könyvtárunktól?* című előadását, amelyben a gyakorló muzsikus zenei gyűjteményekkel kapcsolatos igényeit fogalmazta meg. Ismertette az intézet könyvtárának sajátos feladatait: a világ minden tájáról érkező hallgatók nemcsak a nemzeti zenéjükhöz kapcsolódó dokumentumokat keresik, hanem a nagy európai mesterek muzsikájával kapcsolatos, valamint a sajátosan magyar vonatkozású

információkat is. Az idegen nyelvű zenei szakkönyveken kívül kották és hangfelvételek is állnak a hallgatók rendelkezésére. A könyvtár feladatai közé tartozik az intézet munkájával kapcsolatos dokumentumok (például kéziratok, fényképek stb.) megőrzése, a különféle kiadványok gondozása, s a tervek szerint a közeljövőben bevezetik a szakfordítói szolgáltatást is.

Gyimes Ferenc, az Állami Gorkij Könyvtár zeneműtárának vezetője néhány elvi megállapítást tett a *zeneműtáros nyitottságának és beleérző képességének szerepéről*: Mindkettő nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a könyvtáros képes legyen felkelteni a folyamatos zenei önművelés igényét, és kialakítani az ehhez szükséges készségeket. Utalt az ifjúsági korosztályok körében végzendő feladatokra, a közművelődési intézmények által nyújtott lehetőségek összehangolásának szükségességére. Válaszolta az igényfelkeltés útját az iskolai könyvtári zenesaroktól kezdve a szakkönyvtári szolgáltatások igénybevételéig. Hangsúlyozta a képzés és a továbbképzés intézményeinek, műhelyeinek felelősségét mind a jelen, mind a jövő megfelelő szakember-ellátottsága szempontjából, és felhívta a figyelmet a zenei könyvtárosi szekció és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ közös munkájának további lehetőségeire.

A Baranya megyei Könyvtár zeneműtárának vezetője, *Szabó Ferencné* a nyitás óta eltelt két és fél év tapasztalatainak tükrében számolt be az *előkészítő propagandatevékenységről*, majd a *gyarapodás mértékében bővülő szolgáltatásokról*. Egyebek között mint követendő példát emelte ki a különböző korosztályok megnyerését célzó, a zeneműtárat ismerterő csoportos foglalkozásokat. A felhasználókkal folytatott sokrétű tevékenységek sorában zenei rendezvények, hifi-tanácsadás, személyre szóló újdonság-értesítés, az oktató-nevelő munkát segítő szaktájékoztató mint jól kiválasztott, eredményt hozó módszerek teszik lehetővé, az intézményi és a személyi kapcsolatok átgondolt rendszere pedig mint közvetítő kapocs segíti a gyűjtemény beilleszkedését a város és a megye kulturális életébe.

Központi szervezésben külön szekcióülés foglalkozott *Az olvasóvá nevelés mint oktatási feladat a könyvtárosképzésben és a továbbképzésben* című témakörrel. *Katsányi Sándornak*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezetőjének vitaindító előadása gyakorlati kérdésekből, a valóság szükségleteiből indult ki. A könyvtáros dokumentumokkal

és olvasókkal foglalkozik – mondta –, sajnálatos módon azonban a képzésben mindeddig többnyire nagyobb hangsúly esik a dokumentumok kezelésére, mint az olvasókkal kapcsolatos ismeretekre. A tanárképzéssel való összekapcsolás ilyen körülmények között előnyösnek tűnik, mert a hallgatók legalább a másik szakjuk révén kapnak pedagógiai felkészítést. Feltétlenül szükséges, hogy a jövőben a könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy „humán” oldala is rangjának megfelelő hangsúlyt kapjon, hiszen ehhez általában megvannak az óraszám-keretek. Gondot okoz az oktatásban, hogy az olvasásismeret (a szociológiai, a pszichológiai és a pedagógiai tudományok könyvtári alkalmazása) mint tantárgy elméletileg még nincs eléggé kidolgozva, módszertanilag pedig az, hogy ezek az ismeretek csak a gyakorlatban adhatók át, sajátíthatók el. Az oktatásban mostanáig főként az elméleti órák voltak túlsúlyban, míg a gyakorlat háttérbe szorult. (A gyakorlati oktatás eredményeiről, gondjairól *Kovács Mária*, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola könyvtártudományi tanszékének adjunktusa adott tájékoztatást.) A gyakorlati szükséglet és az oktatási gyakorlat között feszülő ellentmondás nem egy-egy képző intézményben, hanem az ország könyvtárügyében, intézményközi munkamegosztással oldható fel – hangsúlyozta Katsányi Sándor –, a képzésnek és a továbbképzésnek szerves egységet kell alkotnia, többlépcsős rendszerben.

A szekció vitájában az álláspontok polarizálódtak, egyetértés nem alakult ki a résztvevők között. A gyakorló könyvtárosok az olvasásismeret oktatásának fontosságát hangsúlyozták, utalva ezzel kapcsolatban a hivatástudatra való nevelés, a szakmára való „ráhangolás” problémáira, illetve igényére. Egyebek között érintették a képző intézmények mellett működő gyakorlókönyvtárak szükségességét, a középiskolai pályairányítás gondjait stb. A vitázók másik csoportja (elsősorban az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszékének oktatói) a diszciplína kidolgozatlan voltára utaltak. Vitáztak azokkal a nézetekkel – ezek ugyan a szekcióülésen nem hangzottak el –, melyek szerint a könyvtárosképzés azonos volna a közművelődési könyvtárosok képzésével. Ezt az ELTE könyvtártudományi tanszék elsősorban a tanárképző főiskolák feladatának tartja. Véleménye szerint napjainkban háromféle típusú könyvtárosra van szükség: a mai értékek közvetítőire, informatikusokra és a történeti értékek gondozóira. Az első kategó-

ria – tulajdonképpen a közművelődési könyvtárosok – képzéséből az ELTE is részt vállal a most indítandó kétéves posztgraduális kurzusokon. Ennek kapcsán ismertették a tanszéknek a posztgraduális képzési irányokra vonatkozó elképzeléseit (informatika, zenei könyvtárosok, közművelődési könyvtárosok) és a – sajnálatosan alacsony – képzési keretszámokat. Az olvasók megtartásában elsődleges tényezőnek a szolgáltatóképes, magas színvonalú ellátást nyújtó könyvtári rendszert tartják.

A szekcióülés, a vita elsősorban az oktatók és a gyakorló könyvtárosok véleményének kicserélése szempontjából volt hasznos, ami – tekintettel a képzés jelenlegi irányítási rendszerére, megoldatlan kérdéseire – igen nagy fontosságúnak tekinthető.

A levéltárosok szervezésében megtartott tanácskozás témáját – *a levéltárak és a közművelődés* – úgy választották meg, hogy az szervesen kapcsolódjék a vándorgyűlés fő témájához. Igen fontos a levéltárakban folyó nevelő tevékenység, az, hogy a nagyközönséget is megismertessék a levéltári dokumentumokkal, mint olyan emlékekkel, amelyek környezetük múltjáról tanúskodnak, és ezen keresztül erősítetik a nemzeti tudatot, a kötődést a szülőföldhöz, az ország múltjához és jelenéhez. A feladat fontosságának megítélése levéltári körökben nem egyértelmű. Nem mindenütt megfelelőek a munka feltételei, kevés az előadóterem, a kiállítási, publikációs lehetőség. Nincsenek meg a technikai feltételek az iratok, pecséték másolásához, a fotók megfelelő bemutatásához. A kevésbé tájékozott pedagógusok olyan feladatokat bízhatnak a gyerekekre, amelyek felnőtt kutatóknak valók, és ennek támogatását várják a levéltárosoktól. A szekcióülés célja éppen ezért az volt, hogy a közművelődési munka gondjait, módszereit megvitassák, különös tekintettel az iskolák és a levéltár kapcsolatára. Foglalkoztak a honismereti mozgalommal, a közművelődési intézmények és a levéltárak kapcsolatával és a további együttműködés lehetőségével is. A levéltárosokon kívül számos könyvtáros is részt vett a szekcióülésen.

Kanyar Józsefnek, a Somogy megyei Levéltár igazgatójának bevezető előadásában és az ezt követő vitában kifejtették, hogy a levéltárosoknak a közművelődés, az ifjúság nevelése terén milyen fontos és újszerű feladataik vannak. A történelem fakultációs oktatásának be-

A hallgatóság egy csoportja

vezetésével a diákok rendszeresen megjelennek a levéltárakban, és fogadásukra fel kell készülni. Nem kevésbé fontos a kapcsolattartás a serdülőkkel és a felnőttekkel is. A helytörténeti kutatásokból kisarjadt, egyre inkább a jelen felé forduló honismereti mozgalom támogatása éppúgy része a közművelődési munkának, mint előadások vagy cikkek formájában a történeti népszerűsítés és ezen keresztül a tudatformálás. A résztvevők felhívták a figyelmet arra, hogy e munka politikai jelentősége ellenére sem mehet a levéltári alaptevékenység rovására, és nem hátráltathatja az érdemi kutatásokat sem. Kérték a levéltári szekció vezetőségét, hogy a fakultációs oktatás segítése, a honismereti munka támogatása céljából kezdeményezze az országosan és regionálisan egyaránt használható segédletek összcállítását. Mivel a szűkebb anyagi lehetőségek miatt kevesebb a kiadvány, mint egy évtizeddel ezelőtt, a meglévők profilját úgy kell kialakítani, hogy kielégítsék az igényeket, és nagyobb szerepet kapjanak a tudatformálásban. Fel kell venni a kapcsolatot az illetékes oktatásügyi szervekkel – mindenekelőtt az Országos Pedagógiai Intézzel – az iskolák és levéltárak kapcsolatának tisztázására (például a pályázati témák meghatározására, tanulmányi versenyek megszervezésére stb.). Maguk a pedagógusok is ismerkedjenek meg a levéltári dokumentumokkal, a tanár és a kutató személye kapcsolódjék egybe, hogy bizonyos történeti ismereteket a tanulóknak magasabb színvonalon közvetítsenek, s e munka ne csak a levéltárosokra és a népművelőkre várjon. A közgyűjtemények alakítsanak ki szorosabb együttműködést, dolgozzanak ki

a diákok számára tematikát, közös gyűjtőkör esetén pedig lelőhelyjegyzéket. Mindezek azt is megkövetelik, hogy a levéltárak fordítsanak gondot arra, hogy jól képzett középszintű szakemberek álljanak rendelkezésre a közművelődési rutinfeladatok ellátására.

A vándorgyűlés záróülésén *Billédi Ferencné dr.*, az egyesület elnöke a szekcióülések vezetőinek beszámolója után röviden értékelte a szakmai tanácskozás eredményeit, és megállapította, hogy az jól szolgálta a további tennivalók meghatározását, önvizsgálatra készítetett, és ezáltal a könyvtár- és információhasználókat is szolgálta.

Ezt követően *Juhász Jenő*, a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának vezetője, a könyvtárosegyesületben végzett kiemelkedő társadalmi munkájukért az egyesület több tagjának *A Szocialista Kultúráért* kitüntetést nyújtotta át. A szakmai program mellett a vándorgyűlés résztvevői számos győri könyvtárban tettek látogatást, a városi tanács dísztermében orgonahangversenyt hallgattak meg, a harmadik napon pedig szakmai és kulturális élményekben gazdag kiránduláson vettek részt a megye legszebb tájain, illetve egy több mint 300 fős csoport Pozsonyba is ellátogatott. A vándorgyűlés zökkenőmentes szervezéséért, lebonyolításáért elismerés illeti az egyesület Győr-Sopron megyei szervezetének tagjait, a megyei, a városi és az SZMT-könyvtár, különösen pedig a Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Központi Könyvtárának lelkes munkatársait.